

עשהאל לובוצקי

דילוג בימי החודש - בנגיחות ובוסתות

- א. פתיחה: דילוג בימי החודש - מחלוקת רב ושמואל
- ב. סברות רב ושמואל
- ג. שיטת רב
- ד. שיטת שמואל
- ה. למודה - השוואה בין רב לשמואל
- ו. השוואה לברייתא: ראה שור - נגח, שור - לא נגח וכו'
- ז. מועד ליום מסויים
- ח. שור מועד - מאיזו נגיחה?
1. שיטת רש"י
2. שיטת תוספות
3. קושיות המהרש"א והמהר"ם
- ט. שיטת רבינו חננאל
- י. פסיקת ההלכה

א. פתיחה: דילוג בימי החודש - מחלוקת רב ושמואל

הגמרא בבבא קמא דף ל"ז דנה במקרים בהם שור מועד לסרוגין, כלומר נוגח מספר פעמים אך ישנן הפסקות בין הנגיחות. ההפסקות יכולות להיות מסוגים שונים, כגון ימים שבהם אינו נוגח או שהוא רואה חיות ולא נוגח ולאחר מכן חוזר לנגוח, וחוזר חלילה.

בסוף הסוגיא הגמרא מעלה מקרה מיוחד:

נגח שור יום ט"ו בחודש זה, ויום ט"ז בחודש זה, ויום י"ז בחודש זה,
פלוגתא דרב ושמואל.

כלומר, מדובר במקרה בו שור נוגח בתאריך מסויים בחודש העברי, ובחודש הבא נוגח יום אחד מאוחר יותר וכן הלאה. בדוגמא שבה מדובר בגמרא השור יהיה מועד בנגיחות הבאות ביי"ח בחודש הרביעי, ביי"ט בחודש החמישי וכו'.

הגמרא מקשרת מקרה זה למחלוקת בהלכות נדה. בתנאים מסויימים אשה קובעת לה וסת קבוע. נחלקו רב ושמואל במקרה מקביל למקרה של שור שנגח, אלא ששם מדובר באשה הרואה דם נדה (ל"ז, ב):

דאתמר: ראתה יום ט"ו בחדש זה, ויום ט"ז בחדש זה, ויום י"ז בחדש זה.
רב אמר קבעה לה וסת, ושמואל אמר עד שתשלש בדילוג.

השוואה זו בין מקרה של דילוג לסרוגין בשור נגח לבין דילוג לסרוגין בוסת אשה טעונה בירור מעמיק. הגמרא משווה שני נושאים מתחומים שונים לחלוטין, כאשר המכנה המשותף שלהם הוא נסיון למצוא רצף הגיוני בסדרה של מעשים החוזרים על עצמם. בשור נגח מנסים לברר מתי יהיה מועד, ובוסת אשה - מתי יהיה לה וסת קבוע.

בעבודה זו נתמקד במחלוקת רב ושמואל בענין דילוג בימי החודש. נעסוק בהשוואה בין נזיקין לנדה, ננסה לברר את שיטות האמוראים, נראה כיצד פירשו הראשונים את מחלוקתם וכיצד פסקו במחלוקת כפולה זו.

ב. סברות רב ושמואל

מחלוקת זו של רב ושמואל מובאת במסכת נדה (ס"ד, א). הגמרא בנדה מנסה לתלות את מחלוקתם במחלוקת התנאים בין רבי לרשב"ג בענין אשה קטלנית:

נימא רב ושמואל בפלוגתא דרבי ורשב"ג קמיפלגי, דתניא, ניסת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דברי רבי. רשב"ג אומר: לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא.

כלומר, רב יסבור כרבי שיש קביעות לאחר פעמיים, ואילו שמואל יסבור כרשב"ג שיש קביעות לאחר שלוש פעמים. אולם הגמרא דוחה העמדה זו ומפרשת באופן אחר את שורש מחלוקתם:

דכ"ע כרשב"ג והכא בהא קמיפלגי; רב סבר חמשה עשר ממנינא, ושמואל סבר כיון דלאו בדילוג חזיתיה לאו ממנינא הוא.

אם כן, הן לדעת רב והן לדעת שמואל קביעות היא רק על ידי שלוש ראיות, אלא שנחלקו האם הראייה הראשונה נספרת או לא.

תוספות¹ מבארים את הדברים. שלוש ראיות בט"ו בחודש לכו"ע הוי מועד כיון שלא הדילוג גורם אלא היום גורם, וכן ראש חודש שלוש פעמים או שלוש שבתות. אך כאשר לא שם היום גורם ולא שם מנין החודש גורם אלא רק סוף הדילוג, כגון פעם בעשרים יום, לכו"ע הפעם הראשונה לא נחשבת וצריך ארבע ראיות כיון שצריך שלושה דלוגים.

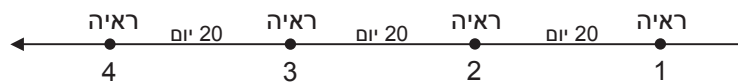
כלומר יש שני מקרים שבהם ברור כמה ראיות צריך. בהלכות נדה הם נקראים כך:

¹ בבבא קמא שם, ד"ה יום' וכן בנדה ס"ד, א ד"ה 'איתמר'.

וסת החודש - אשה הרואה דם בתאריך מסוים בחודש העברי,² כגון בט"ו בחודש, מוסכם שמספיק שלוש ראיות לקביעת וסת.

וסת הפלגה - אשה הרואה דם בהפרשי זמן קבועים, כגון כל עשרים יום. לרוב הראשונים הוסת נקבע בארבע ראיות.³

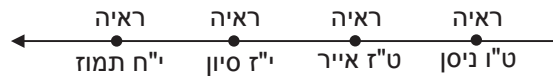

וכך מסביר הראב"ד⁴ את מחלוקת רב ושמואל:

ועד כאן לא פליגי רב ושמואל אלא בקביעת ימי החודש בדילוג, דרב מדמי ליה לקביעת ימי החודש הסדור, ושמואל מדמי ליה לקביעת ימי הפלגה.

כאן מופיע מושג שלישי:

וסת דילוג החודש - אשה הרואה דם מספר פעמים בדילוג, כך שהתאריכים של הראיות בחודש העברי מהווים סדרה רצופה. כגון: ט"ו ניסן, ט"ז אייר, י"ז סיון, י"ח תמוז וכו'.

רב ושמואל חולקים האם וסת הדילוג דומה לדין וסת החודש (רב) או לוסת הפלגה (שמואל).

² זוהי שיטת התוספות דלעיל וכן רוב הפוסקים. הרמב"ן בחידושיו לנדה (ס"ד, א ד"ה 'ראתה') חולק וסובר שלא החודש גורם קביעות, וצריך גם בוסת החודש הפלגות שוות, כגון בשלושה חדשים רצופים - מלאים או חסרים. אולם הרמב"ן בהלכות נדה (פרק ה' הלכה י"ב) סובר כרוב הפוסקים: כשם שהאשה קובעת וסת בהפלגות שוות כמו שביארנו כך היא קובעת בימי החדש השוין, כיצד ראתה בא' בניסן ובא' אייר ובא' סיון ה"ז קבעה וסת לר"ח, **אע"פ שזה מלא זה חסר**.

וצריך עיון כיצד ליישב את שיטת הרמב"ן. השו"ע (נורה דעה קפ"ט, ו) פוסק כרוב הפוסקים - אפי' אחד מלא ואחד חסר.

³ כך כותב הרשב"א בתורת הבית הארוך בית שביעי ט, א (בדפוס ווניציאה): וסת הפלגות לדברי הכל אינו נקבע אלא בארבע ראיות, לפי שאין שלוש הפלגות בנויות בפחות מארבע ראיות. אולם הרא"ה (בדק הבית על הרשב"א הנ"ל) חולק על ההנחה שוסת הפלגה נקבע בארבע ראיות ושלוש הפלגות, וקובע שדינו כדין כל וסת שנקבע בגי' ראיות בלבד, ושתי הפלגות. השו"ע (קפ"ט, ב) פוסק כטור וכרוב הראשונים שבעינין ארבע ראיות ושלוש הפלגות.

⁴ בעלי הנפש, שער תקון הוסתות עמ' נ, בהוצאת מוסד הרב קוק.

רב סובר שוסת דילוג החודש דומה יותר לוסת החודש, שהרי בשניהם הסדרה נקבעת על פי התאריך בחודש העברי, ואילו בוסת ההפלה הסדרה נקבעת על פי דילוגים בהפרשים קבועים.

שמואל סובר שוסת דילוג החודש דומה יותר לוסת ההפלה, שהרי בשניהם הדילוג האחרון עוקר את הדילוג הקודם, כלומר שמעתה אין לחשוש ליום בחודש של הראייה הקודמת. לעומת זאת, בוסת החודש הראייה האחרונה אינה עוקרת את קודמתה אלא מצטרפת אליה לקביעת וסת ביום זה.

כך נימק הראב"ד (בעלי הנפש, שער תקון הוסתות עמ' נ) את שיטת שמואל:

ושמואל מדמי ליה לקביעת ימי הפלה, מאי טעמא כיון דדלוג האחרון עוקר את הראשון וכשקבעה הוסת הותרו הראשונים כולן, הילכך לא דמי לקביעות ימי החדש הסדור אלא לקביעת הפלה דמי, וקמייתא לא ממניינא היא.

ג. שיטת רב

הגמרא בנדה (ס"ד, א) מקשה על רב:

איתיביה: היתה למודה להיות רואה יום ט"ו ושינתה ליום ששה עשר - זה וזה אסורין, שינתה ליום שבעה עשר - הותר ששה עשר ונאסר חמשה עשר ושבעה עשר, שינתה ליום שמונה עשר - הותרו כולן, ואין אסור אלא משמונה עשר ואילך. קשיא לרב!

הברייתא עוסקת בוסת דילוג החודש, ורק בראייה הרביעית, כלומר בי"ח בחודש, נקבע הוסת והותר הוסת הקודם. מוכח מכאן שצריך ארבע ראיות כדעת שמואל, וקשה לרב.

מתרצת הגמרא:

אמר לך רב: למודה שאני.

כלומר, המקרה הנדון בברייתא שונה כיון שהיה לה וסת קבוע בט"ו, ולכן הראייה הראשונה, בט"ו לחודש, נספרת לאחור עם הראיות הקודמות של ט"ו וממילא יש כאן רק שלוש ראיות בדילוג החל מט"ז. רש"י על אתר (ד"ה 'למודה שאני') מסביר שרב יחלוק דוקא כאשר ראיית ט"ו הייתה תחילת ראייתה. כיצד? יתכנו שתי אפשרויות: או שזו פעם ראשונה שהאשה רואה נדה, או שהיה לה וסת ליום אחר שאינו תואם את סדרת הדילוגים, כגון כ' בחודש.⁵

⁵ לקמן בפרק ה נראה כי לשיטת הדרישה מקרה כזה של וסת קבוע ביום אחר שאינו תואם את סדרת הדילוגים החדשה, יחשב לשמואל כמקרה של 'רגילה למיחזי', ולכן ימנה עם הנגיחות הבאות.

ניתן להשוות מקרה זה של למודה הנדון בברייתא למקרה מקביל בבבא קמא בעניין מועדות של שור.

הגמרא בבבא קמא (ל"ז, א-ב) שואלת:

איבעיא להו: נגח שור, שור ושור, חמור וגמל, מהו? האי שור בתרא בתר שוורים שדינן ליה, ואכתי לשוורים הוא דאייעד, למידי אחרינא לא אייעד, או דילמא האי שור בתרא בתר חמור וגמל שדינן ליה, ואייעד ליה לכולהו מיני?

כלומר מדובר במקרה של שור שנגח שלושה שוורים ברצף, ולאחר מכן נגח חמור וגמל. ניתן לומר שהוא מועד לשוורים שהרי נגח שלושה שוורים רצוף, אך אפשר גם לומר שיהיה מועד לכל בעלי החיים,⁶ שהרי נגח שלושה מינים שונים ברצף. וכן במקרה ההפוך:

חמור וגמל, שור, שור ושור, מהו? האי שור קמא בתר חמור וגמל שדינן ליה, ואייעד ליה לכולהו מיני, או דילמא בתר שוורים שדינן ליה, ואכתי לשוורים הוא דאייעד, למינא אחרינא לא אייעד?

לכאורה, אותו עקרון מתקיים הן בנדה והן בבבא קמא. שתי סדרות המתלכדות בסוף הראשונה ובתחילת השנייה, כלומר שיש נגיחה או ראייה משותפת לשתייהן, והשאלה היא האם נלך אחר הסדרה הראשונה או אחר השנייה. בבבא קמא השאלה נשארתי בתיקו ואילו בנדה מתרצת הגמרא לרב שלמודה שאני, כלומר שהולכים אחר הסדרה הראשונה.

אולם ניתן להסביר שהמקרה בנדה הוא שלמודה ליותר משלוש פעמים, כלומר ראתה ארבע פעמים ומעלה בט"ו. ואז ודאי שאותה ראייה האחרונה בט"ו אינה נספרת לסדרה החדשה 'שהרי בזמנה ראתה'.⁷ אך אילו הייתה זו הראייה השלישית, כלומר שעדיין לא נקבע לה וסת ליום זה, היה המקרה כמו בבבא קמא ונדון כתיקו. וכך אכן מפרש הרמב"ן בחידושיו לנדה (ס"ד, א):

ההיא דאמרינן בבבא קמא נגח שור שור ושור וחמור וגמל מהו האי שור קמא בתר שוורים שדינן ליה ואכתי לשוורים הוא דאייעד לשאר מיני לא אייעד או דילמא בתר חמור וגמל שדינן ליה ואייעד לכולהו מיני, וה"נ אי חזיא ט"ו וט"ו וט"ו תלת זימני והדר דילגה י"ו וי"ז היינו בעיין, אבל למודה לראות

⁶ הראשונים חולקים האם יהיה מועד לכל המינים או רק לאותם המינים שכבר נגח. הרמב"ם סובר שרק לאותם מינים שנגח, וכך כתב בהלכות נזקי ממון ו, י"ב: "נגח שלשה שוורים בשלשה ימים זה אחר זה וברביעי נגח חמור ובחמישי נגח גמל או שנגח חמור וגמל בתחלה בשני ימים זה אחר זה ואחר כך נגח שלשה שוורים זה אחר זה הרי זה ספק אם הוא מועד לשוורים בלבד או לשלשת המינים הוא מועד." ואילו הראב"ד משיג: "א"א אי נמי לכל המינים." כך הביין המגיד משנה ברמב"ם (הלכות נזקי ממון ו, ט - י"ג), אולם יש שכתבו שגם הרמב"ם סובר שמועד לכל המינים, עיין מרכבת המשנה (שם הלכה ז) ואבן האזל (שם).

⁷ כך לשון רש"י על אתר ד"ה 'למודה שאני'.

ט"ו וט"ו ד' זימני כיון דאי נמי שדית בתרייתא בתר הני דדילוג אכתי קבעה לט"ו שדינן כולהו בתר מעיקרא דסרכא נקט.

ד. שיטת שמואל

הגמרא בנדה (ס"ד, א) מקשה גם על שמואל:

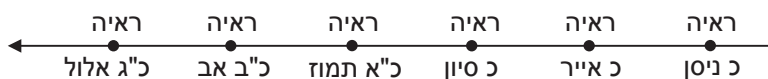
מיתיבי: ראתה יום עשרים ואחד בחדש זה, יום עשרים ושנים בחדש זה, יום עשרים ושלושה בחדש זה - קבעה לה וסת. סירגה ליום עשרים וארבעה - לא קבעה לה וסת. תיובתא דשמואל!

אף כאן מדובר בוסת הדילוג. והנה כבר לאחר הראייה השלישית אומרת הברייתא כי קבעה לה וסת, כשיטת רב, וקשה על שמואל!

מתרצת הגמרא:

אמר לך שמואל: הכא במאי עסקינן - כגון דרגילה למחזי ביום עשרים, ושינתה ליום עשרים ואחד.

כלומר, המקרה הנדון בברייתא הוא שהיה לה וסת קבוע ליום כ, וממילא יש כאן ארבע ראיות: כ, כ, כ"א, כ"ב, כ"ג.

ה. למודה - השוואה בין רב לשמואל

לאור תרוצו של שמואל: 'דרגילה למחזי ביום עשרים', יוצא שלשיטתו אם הייתה רגילה לראות ביום מסויים ודילגה ליום אחר, נחשב גם היום הראשון חלק מהמניין. הדבר תמוה, שהרי אמרנו קודם שלשיטת רב בלמודה לראות בט"ו אין ראיית ט"ו מצטרפת לדילוגים הבאים, אלא נחשבת כחלק מהראיות הקודמות ואילו כאן לשמואל הראייה הראשונה מצטרפת. שמואל הוא המחמיר בתנאים לקביעת וסת ודורש ראייה נוספת, וא"כ כיצד יתכן שבמקרה שלרב הראייה לא מצטרפת לשמואל תצטרף?

נראה שיש שתי אפשרויות להסביר את היחס בין רב ושמואל בנדון:

א. אפשר לחלק בין למודה לרגילה. אצל רב המקרה מתואר כ'למודה' כלומר וסת קבוע. ואילו לשמואל שהסביר את המקרה כ'רגילה' מדובר שלא קבעה לה וסת אלא ראתה רק פעם או פעמיים. על פי הסבר זה אין מחלוקת בין רב לשמואל בעניין למודה. אם קבעה לה וסת הראייה מהוסת הקבוע לא תימנה לכו"ע.

ב. אפשר לפרש שרב ושמואל אכן חולקים בלמודה, ולמרות ששמואל החמיר בתנאי קביעת וסת בדילוג ודרש ארבע ראיות, הוא מקל בתנאים, ולדעתו ראייה אחרונה של וסת קבוע קודם מצטרפת לסדרה החדשה.

מדברי הטור משמע שהבין כאפשרות השנייה וזו לשונו (יורה דעה קפ"ט):

ושמואל סבר שלא קבעה וסת אלא בד' ראיות שאין ראה הראשונה מצטרפת כיון שאין ההפלות שוות ולא קבעה עד שראתה י"ח בתמוז. ואפי' לשמואל אם היה לה וסת קודם שהתחילה ואח"כ שנתה וראתה בדילוג ג"פ קבעה וסת בדילוג, לפי שאף הראשונה בדילוג ראתה אותה **שדלגה מוסתה הקבוע לה.**

כלומר הטור מוסיף שאף לשמואל הדורש ארבע ראיות, למרות שהראייה הראשונה גם הייתה בדילוג - כחלק מוסת קבוע קודם של דילוג - היא תמנה כראייה הראשונה מבין ארבע הראיות.

האחרונים חולקים האם הדילוג מהוסת הקבוע הראשון צריך להיות שווה לדילוגים של הוסת החדש, או שאפילו שיהיה דלוג מופלג השונה מהדילוגים של הוסת החדש:

הב"ח סובר כאפשרות הראשונה שהדילוג שווה לוסת החדש. כגון שהיה לה וסת קבוע לט"ו, ואח"כ דלגה לט"ז, י"ז, י"ח. אך אם היה לה וסת קבוע ליום אחר בחודש, לא יועיל הדילוג הראשון ורק אם תראה גם ביי"ט יהיה לה וסת קבוע. כן פסקו גם הש"ך (קפ"ט ס"ק י"ח) והט"ז (קפ"ט ס"ק ח).

הדרישה סובר כאפשרות השניה, שאפילו שהדילוג יהיה שונה מהדילוגים החדשים יקבע וסת, ובדוגמא הנ"ל לאו דווקא שהיה לה וסת קבוע לט"ו אלא גם ליי"א בחודש למשל.

ו. השוואה לברייתא: ראה שור - נגח, שור - לא נגח וכו'

בגמרא בבבא קמא (ל"ז, א) מובאת ברייתא העוסקת בשור מועד לסרוגין:

ת"ר: ראה שור - נגח, שור - לא נגח, שור - נגח, שור - לא נגח, שור - נגח, שור - לא נגח, שור - נגח, שור - לא נגח, נעשה מועד לסרוגין לשוורים.

לכאורה מדברי הברייתא עולה כי שור יהיה מועד לסרוגין כבר לאחר שלוש נגיחות. הראשונים דנים מה היחס בין ברייתא זו לבין מחלוקת רב ושמואל בעניין דילוג בימי החודש. כלומר האם רב ושמואל חולקים גם בשור מועד לסרוגין או שמא יסכימו במקרה זה.

רש"י⁸ - רב ושמואל חולקים גם במקרה שמציגה הברייתא. רש"י לשיטתו⁹ ששור מועד כבר מהנגיחה השלישית, מסביר כיצד חולקים רב ושמואל בפירוש הברייתא. לרב 'נעשה מועד'

⁸ בבא קמא ל"ז, ב ד"ה 'ושמואל אמר'.

מוסב על הפעם השלישית, ואילו לשמואל 'נעשה מועד' הכוונה היא שאם יחזור ויגח יתחייב כשור מועד נזק שלם, כלומר מהפעם הרביעית.

תוספות - לכולי עלמא שור הנוגח לסרוגין בימים, היינו יום א' נגח, יום ב' לא נגח וכו', נעשה מועד רק לאחר שישלש בדילוג, כלומר מהנגיחה הרביעית. וא"כ מדוע בברייתא מועד כבר לאחר שלוש נגיחות? מתרץ תוספות כי יש לחלק בין סרוגין של ימים לסרוגין של שוורים. לפי דבריו רב ושמואל לא יחלקו במקרה של הברייתא ושניהם יסכימו שהנגיחה הראשונה נמנית וממילא מספיקות שלוש נגיחות כדי להפוך את השור למועד. מה פשר החילוק בין סרוגין של ימים לסרוגין של שוורים? זאת התוספות לא פירשו.¹⁰

ראב"ד - בבעלי הנפש (שער הוסתות עמ' נ - נא) מביא שתי אפשרויות:

1. רב ושמואל יסכימו שבמקרה של הברייתא הנגיחה הראשונה נספרת. זאת מכיוון שהנגיחה השניה אינה צריכה לראשונה אלא כל נגיחה עומדת בפני עצמה, ואילו בהפלגה, כלומר בדילוגים קבועים, רק שתי נגיחות יחדיו קובעות דילוג וכיוון שצריך שלושה דילוגים יש צורך בארבע נגיחות לקביעת מועדות.

2. רב ושמואל חולקים גם במקרה שמציגה הברייתא. לפי זה הברייתא לכאורה כשיטת רב, שהרי אפילו אם נפרש שינעשה מועד לסרוגין פירושו מהנגיחה הבאה, יהיה השור מועד וישלם נזק שלם מהנגיחה הרביעית, אך לשיטת שמואל ישלם נזק שלם רק מהפעם החמישית. לפיכך מעלה הראב"ד שתי אפשרויות לתרץ את הברייתא לשיטת שמואל: א. שמואל יגרוס אחרת בברייתא, כך שיהיה כתוב ארבע פעמים 'שור נגח שור לא נגח'. ב. שמואל יפרש שהברייתא לא האריכה בדבריה ורק הציגה את העקרון כי יש סרוגין, שהרי 'תנא כי רוכלא לחשוב וליזיל?' (לשון הראב"ד שם). אולם מדובר שאכן היו ארבע נגיחות.

הראב"ד מעדיף את האפשרות הראשונה, היינו שרב ושמואל מסכימים שבמקרה של הברייתא הנגיחה הראשונה נספרת.

תלמיד רבנו פרץ¹¹ - הברייתא בשיטת רבי הסובר שחזקה נקבעת בשתי פעמים.¹² לכן השור נהיה מועד לסרוגין אע"פ שהנגיחה הראשונה אינה נספרת. רב ושמואל סוברים כרשב"ג הסובר שחזקה נקבעת בשלוש פעמים (כדברי הגמרא בנדה (ס"ד, ב): 'דכ"ע כרשב"ג'). ממילא במקרה של הברייתא יצריכו עוד סרוג של 'שור נגח שור לא נגח' בכדי שהשור יהיה מועד.

⁹ עיין לקמן בפרק ח.

¹⁰ המפרשים התקשו בבאור החילוק. בשיטה מקובצת מובא הסבר בשם הגליון, והדברים מבוארים באריכות בחידושי ר' ראובן (בבא קמא סימן ט"ז) עיי"ש.

¹¹ מובא בשטמ"ק בבא קמא ל"ז, ב.

¹² מחלוקת רבי ורשב"ג מובאת בנדה ס"ד, א.

ז. מועד ליום מסויים

המשנה בבבא קמא פרק רביעי (ל"ז, א) דנה בשור הנוגח בשבתות ולא בימות החול:
אמרו לפני רבי יהודה: ה"ז מועד לשבתות ואינו מועד לחול? אמר להם:
לשבתות - משלם נזק שלם, לימות החול - משלם חצי נזק.
רבי יהודה סובר שאכן קיים מושג הלכתי של שור המועד דוקא ליום מסויים. האם הכוונה
דווקא ליום השבת או שמא אף לכל יום אחר?
מדברי הירושלמי (בבא קמא ד, א) משמע לכאורה שדווקא לשבת:
מאי טעמא דרבי יודה מכיון דו חמי לון לבישין נקיין עוד הוא משנה דעתיה.
וכן מפרוש רש"י על אתר:

הרי הוא מועד לשבתות - לפי שהוא בטל ממלאכה וזחה דעתו עליו.

על פי דברי הירושלמי ורש"י נקטה המשנה דווקא ביום השבת כיון שביום זה יש סיבות
הגורמות לשור לחרוג ממנהגו: השור רואה אנשים לבושים בבגדים נקיים ולכן משנה
ממנהגו או שהוא בטל ממלאכה בשבת ולכן נוטה יותר לנגוח. אולם יתכן שאלו רק סיבות
לכך שהמשנה בחרה להדגים את העקרון של שור המועד ליום מסויים דוקא בשבת, אך
למעשה אין הבדל עקרוני בין יום השבת לכל יום אחר. כך מסביר המגיד משנה בדעת
הרמב"ם (נזקי ממון ו, ט - י"ג).

ח. שור מועד - מאיזו נגיחה?

שור שנגח שלוש נגיחות והועד בבעליו הוא שור מועד ומשלם נזק שלם. האם פירוש הדברים
שמשלם נזק שלם מהנגיחה השלישית או מהנגיחה הרביעית?

1. שיטת רש"י

מפירוש רש"י עולה שהוא משלם נזק שלם כבר מהנגיחה השלישית:

א. בדף ל"ז, ב ד"ה 'ושמואל אמר' מבאר רש"י את מחלוקת רב ושמואל. לשיטתו,
הם חולקים האם הנגיחה הראשונה נספרת או לא ולכן חולקים האם מועד
מהפעם השלישית או מהרביעית. רש"י כותב שלשיטת רב שהשור מועד מהפעם
השלישית משלם נזק שלם בשלישית. וממילא לשמואל שאינו מונה את הנגיחה
הראשונה, הנגיחה הרביעית נחשבת כנגיחה השלישית ועליה משלם נ"ש. כלומר,
הן לרב והן לשמואל, עקרונית שור מועד משלם נ"ש מהנגיחה השלישית.

ב. בסוגיית 'יעודי תורא או יעודי גברא' (כ"ד) דבק רש"י לכל אורך פירושו בשיטתו שמשלם נ"ש מהנגיחה השלישית.¹³

ג. רש"י בדף כ"ג, ב מבאר את מחלוקת אביי ורבא בטעמו של ר' יהודה במשנה.

וזו לשון המשנה (כ"ג, ב):

איזהו תם ואיזו מועד? מועד - כל שהעידו בו שלשה ימים, ותם - משיחזור בו שלשה ימים, דברי ר' יהודה; רבי מאיר אומר: מועד - שהעידו בו שלשה פעמים, ותם - כל שיהו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח.

שואלת הגמרא:

מאי טעמא דר' יהודה? אמר אביי: תמול - חד, מתמול - תרי, שלשום - תלתא, ולא ישמרנו בעליו - אתאן לנגיחה רביעית; רבא אמר: תמול מתמול - חד, שלשום - תרי, ולא ישמרנו האידנא - חייב.

כך מבאר רש"י את מחלוקת אביי ורבא:

'אתאן לנגיחה רביעית' - שאם לא שמרו ונגח נגיחה רביעית משלם מעלייה נ"ש אבל אשלישית פלגא נזקא הוא דמשלם. 'ולא ישמרנו האידנא' - בנגיחה שלישית חייב עליה נזק שלם.

כלומר, אביי סובר ששור מועד משלם נ"ש מהנגיחה הרביעית ואילו רבא סובר שמשלם מהנגיחה השלישית. מכיוון שבמחלוקת אביי ורבא אנו פוסקים כרבא למעט יע"ל קג"ם - הלכה כרבא שמשלם נ"ש מהנגיחה השלישית.

וכן היא שיטת רב האי גאון:¹⁴

קא פריש רבינו האי דרבא קסבר בתרי זימנא הוי מועד ובנגיחה שלישית מיחייב ואמר דהלכתא כרבא בהכין.

¹³ עיין ד"ה 'יהן עדות אחת להזמה', 'פטורין', 'יליעודי תורא מי ניחאי ועוד.

¹⁴ הובא בפירוש קדמון שהדפיס לויך באוצר הגאונים בבא קמא עמ' 113 ובגנזי קדם ה' עמ' 79.

2. שיטת תוספות

התוספות (כ"ג, ב ד"ה יולא) חלקו על שיטה זו וטענו שאף רש"י חזר בו מפירושו.¹⁵ וכן ר"ח בפירושו בדף כ"ג, ב לאחר שמביא ראיות לדבריו כותב:

והוצרכנו לפרש כל זה שראינו במקצת פרושי רבותינו הגאונים שאמרו כי בנגיחה השלישית משלם נזק שלם וכמדומה עבר אגב שיטפא.

הראשונים¹⁶ מביאים מספר ראיות לכך ששור מועד משלם נ"ש מהנגיחה הרביעית:¹⁷

1. הגמרא בדף כ"ד, א אומרת:

דאתו תלתא כיתי סהדי בחד יומא, אי אמרת ליעודי תורא – מייעד.

מדובר במקרה שבאו שלוש כתות עדים ביום אחד להעיד על שור שנגח שלוש פעמים. לסוברים כי משלם נ"ש מהפעם הרביעית, עתה יועדו הבעלים ולהבא ישלמו כדין שור המועד. אולם לשיטת רש"י שמשלם נ"ש כבר מהנגיחה השלישית, יוצא שהבעלים יתחייבו לשלם נ"ש אע"פ שלא הועדו לכך לפני כן. זאת בסתירה לעקרון שקודם צריכים להעיד את הבעלים ורק אח"כ ישלמו כדין שור המועד, כפי שעולה משני מקורות:

א. על פי סדר הפסוקים:

ואם שור נגח הוא מתמל שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו והמית איש או אשה השור יסקל וגם בעליו יומת (שמות כ"א, כ"ט).

קודם נאמר "והועד בבעליו", ורק לאחר מכן "ולא ישמרנו".

ב. כך נאמר בברייתא בדף כ"ד, א:

אין השור נעשה מועד - עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני בית דין.

כלומר צריך שידעו הבעלים תחלה, ורק אח"כ ישלמו נזק שלם.

2. הגמרא בריש חזקת הבתים (בבא בתרא כ"ח, א) לומדת דיני חזקת בעלים משור המועד:

אמר ר' יוחנן, שמעתי מהולכי אושא שהיו אומרים: מנין לחזקה ג' שנים? משור המועד, מה שור המועד כיון שנגח ג' נגיחות - נפק ל' מחזקת תם וקם ליה בחזקת מועד, ה"נ כיון דאכלה תלת שנין - נפק לה מרשות מוכר וקיימא

¹⁵ יתכן שטענה זו מבוססת על דברי רש"י בדף מ"ח, ב ד"ה 'דחזא ירוקא': "...ה"מ במועד לנגיחות בכוונה וערק לאגמא בראשונה ונגח ד' שלא בכוונה...". לפי רש"י המקרה בו שור מועד הוא רק מהנגיחה הרביעית, שלא כשיטתו שהשור מועד מהנגיחה השלישית.

¹⁶ עיין גם ברשב"א כ"ג, ב ד"ה 'והכי קאמר'.

¹⁷ הפני יהושע (כ"ג, ב על תוספות ד"ה 'ולא ישמרנו') מנסה ליישב את הקושיות על רש"י. הוא מסביר ששיטת רבא היא רק לדעת ר' יהודה, אך ע"פ ר"מ צריך ארבע ראיות, והגמרות המהוות ראיה לכך שמועד מהפעם הרביעית הן אליבא דר"מ. עיי"ש.

לה ברשות לוקח. ומקשה הגמרא: אי מה שור המועד עד נגיחה רביעית לא מיחייב, ה"נ עד שנה רביעית לא קיימא ברשותיה!

כלומר פשוט לגמרא ששור מועד מתחייב, כלומר משלם נ"ש, רק מהנגיחה הרביעית. 3. המשנה בדף מ"א, א אומרת:

שור שנגח את האדם ומת, מועד - משלם כופר, ותם - פטור מן הכופר, וזה וזה חייבין מיתה.

הגמרא מבררת כיצד יתכן שיהיה שור מועד לאדם, הרי גם שור תם שהרג אדם נהרג: וכי מאחר דמתם קטלינן ליה, מועד היכי משכחת לה? אמר רבה: הכא במאי עסקינן - כגון שאמדהו לשלשה בני אדם. רב אשי אמר: אומדנא לאו כלום הוא, אלא הכא במאי עסקינן - כגון שסיכן לשלשה בני אדם. רב זביד אמר: כגון שהרג שלשה בהמות. ומועד לבהמה הוי מועד לאדם? אלא אמר רב שימי: כגון שהרג שלשה עובדי כוכבים. ומועד לעובדי כוכבים הוי מועד לישראל? אלא אמר רשב"ל: כגון שהרג שלשה בני אדם טרפה.

האמוראים מעלים אפשרויות שונות שבהן השור יועד לאדם ואף על פי כן לא יומת. אך העקרון החורז את כולן הוא שהיו שלושה מקרים קודמים בהם אין חיוב מיתה ורק במקרה הרביעי השור נדון כשור מועד. אמנם מדובר על שור מועד למיתה ולא לנזקין, אך בפשטות לא נראה שיש טעם לחלק בדיני העדאה בין מיתה לנזקין.

4. הגמרא ביבמות (ס"ד, ב) דנה במחלוקות רבי ורשב"ג בענין חזקות. לרבי יש חזקה לאחר פעמיים ואילו לרשב"ג לאחר שלוש פעמים. למסקנת הסוגיא שם, יש מקרים שבהם הלכה כרבי ויש מקרים שהלכה כרשב"ג:

א"ל רב יוסף בריה דרבא לרבא, בעי מיניה מרב יוסף: הלכה כרבי? ואמר לי: אין; הלכה כרבן שמעון בן גמליאל? ואמר לי: אין, אחוכי אחיד בי! א"ל: לא, סתמי היא, ופשיט לך: נישואין ומלקיות - כרבי, וסתות ושור המועד - כרבן שמעון בן גמליאל.

כלומר, בענין שור המועד הלכה כרשב"ג שרק לאחר שלוש נגיחות נעשה מועד.

כאמור לעיל, רש"י פירש שאב"י ורבא חולקים האם שור מועד משלם נ"ש מהנגיחה השלישית או מהרביעית. אולם מפירוש זה יוצא כי הפסיקה היא שמשלם נ"ש מהנגיחה השלישית כרבא. הראשונים שחלקו על כך יצטרכו להסביר באופן אחר את מחלוקת אב"י ורבא בשיטת ר' יהודה. תוספות (כ"ג, ב ד"ה יולא) מציעים שתי אפשרויות:

א. משמעות דורשין איכא בינייהו.¹⁸

¹⁸ כך גם מפרש ר"ח (כ"ג, ב): בקראי פליגי ולא בעיקר הנגיחות.

ב. הסבר הר"ר עזריאל: אביי ורבא חולקים בשיטת ר"י האם לאחר שהועד שלושה ימים ברצף, ונגח ביום השלישי פעם רביעית (פעם שניה באותו יום) משלם נ"ש (רבא) או רק החל מהיום הרביעי (אביי).

3. קושיות המהרש"א והמהר"ם

המהרש"א והמהר"ם על אתר (ל"ז, ב) כותבים שרש"י אכן חזר בו מפירושו כדברי התוספות, ולענייננו מסבירים שלרב מועד מ"ח בחודש הרביעי ולשמאל מועד מ"ט בחודש החמישי.

המהרש"א מקשה על שיטת התוספות מהברייתא בדף ל"ז, א:

ת"ר: ראה שור - נגח, שור - לא נגח, שור - נגח, שור - לא נגח, שור - נגח, שור - לא נגח, נעשה מועד לסירוגין לשוורים.

לשיטת רש"י ניתן להעמיד את הברייתא במחלוקת פרשנית בין רב לשמואל. רב יפרש שכוונת הברייתא היא שכבר מהנגיחה השלישית משלם נ"ש, ואילו שמואל יפרש שנעשה מועד פרושו מהנגיחה הרביעית והלאה. כך אכן מפרש רש"י בסוגייתנו (ל"ז, ב ד"ה יושמואל אמר).

אולם לפרוש תוספות מקשה המהרש"א שהברייתא אינה מתיישבת אפילו לשיטת רב, שהרי לרב רק מהנגיחה הרביעית ישלם כמועד. לכן אומר המהרש"א שיש לחלק בין סירוגין של ימים לסירוגין של שוורים (כדברי התוספות ל"ז, ב ד"ה יום).

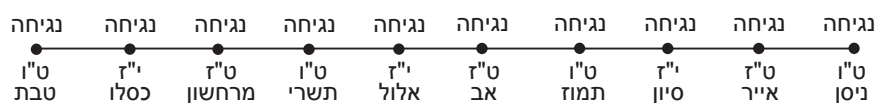
ותימה - מדוע לתוספות אי אפשר להעמיד את הברייתא כרב ולפרש אותה כפי שפירשה שמואל בשיטת רש"י, כלומר שנעשה מועד פרושו מהנגיחה הרביעית והלאה?

המהר"ם מתייחס גם הוא לברייתא דלעיל של 'ראה שור נגח שור לא נגח' הוא מסביר שהסיומת של הברייתא: 'שור נגח **שור לא נגח**' מתיישבת היטב דוקא עם פירוש התוספות. זאת מכיוון שגם לשמואל וגם לרב יש צורך בעוד סירוג בנגיחות כדי להתחייב נזק שלם.¹⁹ כלומר אפילו לרב רק בנגיחה הרביעית יתחייב נזק שלם בתנאי שלפני כן השור ראה שור ולא נגח, ולכן מסיימת הברייתא בראה שור ולא נגח כדי שבנגיחה הבאה יתחייב נזק שלם לאלתר. אולם לפירוש רש"י, אליבא דרב כבר בנגיחה השלישית יתחייב נזק שלם כדין שור המועד, וממילא מה הצורך בסיומת של ראה שור ולא נגח? המהר"ם מתרץ בדוחק שסיומת זו היא כיוון שצריך לעולם לנהוג מנהג זה של סרוגין כדי להמשיך לשלם כשור מועד.

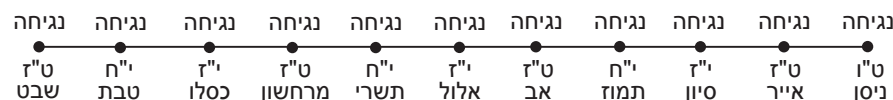
¹⁹ כדברי התוספות (ל"ז, א ד"ה 'שור ולא נגח'): בתרא דנקט כדי שאם יגח לאלתר משלם נ"ש.

ט. שיטת רבינו חננאל

לרבנו חננאל (ל"ז, ב) פירוש ייחודי למחלוקת רב ושמואל. לשיטתו רצף נגיחות של ט"ו ט"ז (י"ח - לשמואל) במשך החודשים מהווה רק מחזור אחד. כדי שהשור יהיה מועד (או לחלופין לקביעת וסת²⁰), צריך שלושה מחזורים כאלו. כלומר רק לאחר תשעה או עשרה חודשים השור יהיה מועד לסרוגין, וכאן נחלקו רב ושמואל בהתאמה. רב סובר שהנגיחה בט"ו נספרת, לפיכך מחזור אחד הסתיים לאחר שלושה חדשים, ועתה המחזור חוזר חלילה: ט"ו ט"ז י"ז, ט"ו ט"ז י"ז, ט"ו ט"ז י"ז, ט"ו ט"ז י"ז, ט"ו ט"ז י"ז.

שמואל סובר שהנגיחה הראשונה אינה נספרת, לפיכך רק לאחר ארבעה חדשים יסתיים מחזור ומעתה המחזור חוזר חלילה: ט"ו ט"ז י"ח, ט"ז י"ז י"ח, ט"ז י"ז י"ח, ט"ז י"ז י"ח, ט"ז י"ז י"ח.

רוב הראשונים²¹ אינם מקבלים את פירוש ר"ח כפירוש הנכון למחלוקת רב ושמואל. אולם, הם מסכימים שמקרה מסוג כזה יחשב כוסת קבוע. כך פוסק השו"ע (קפ"ט, ח):

ראתה ג"פ בגי' חדשים, בדילוג, וחזרה וראתה באותם דילוגים עצמן, אם נהגה כן ג"פ, הרי זה וסת קבוע לדילוג חלילה. כיצד, ראתה ט"ו בניסן וי"ז באייר וי"ז בסיון, וחזרה חלילה וראתה ט"ו בתמוז וי"ז באב וי"ז באלול, ועוד חזרה וראתה ט"ו בתשרי וי"ז בחשוון וי"ז בכסליו, קבעה לה וסת לדילוג חלילה, וחוששת לעולם ט"ו לחודש זה וי"ו לחודש זה וי"ז לחודש זה.

האחרונים חולקים כיצד יקבע וסת של שלושה מחזורים בדילוג לכו"ע, גם לרב וגם לשמואל:

הפרישה (קפ"ט אות י"ד) סובר שלשמואל צריך שתראה גם ב"ח בחודש הרביעי, ואח"כ בחודשים הבאים תראה בט"ז, י"ז, י"ח, וחוזר חלילה (כמו בתרשים לשמואל).

²⁰ ה"ח מצוטט אצל הראשונים בעניין מחלוקת רב ושמואל בנדה. למשל בתוספות בנדה סד, א ד"ה 'איתמר'.

²¹ ראה תוספות נדה ס"ד, א ד"ה 'איתמר', רא"ש נדה פרק ט סימן ג השני, וכן רשב"א בתורת הבית הארוך בית שביעי שער שלישי י"ד, ב.

הש"ך (קפ"ט ס"ק כ) סובר שבמקרה זה רב ושמואל לא חולקים. לפיכך בין לרב ובין לשמואל מספיקות שלוש ראיות, כלומר ט"ו, ט"ז, י"ז וחוזר חלילה (כמו בתרשים לרב). דבריו אלה מסתמכים על כך שפירוש הר"ח למחלוקת רב ושמואל נדחה, וממילא אין הכרח לפרש ששמואל יחלוק כאן על רב. אדרבה, נראה כי שמואל יסכים לרב במקרה זה, כיוון שבכל תאריך בחודש היו שלוש ראיות.

י. פסיקת ההלכה

פסיקת ההלכה במחלוקת רב ושמואל מעוררת בעיה. על פי כללי הפסיקה במחלוקות רב ושמואל, בד"כ הלכה כרב באיסורי וכשמואל בדיני.²² אלא שבמקרה דנן נחלקו רב ושמואל הן בנדה (איסורי) והן בנזיקין (דיני).²³

מבחינה תיאורטית ישנן שש אפשרויות לפסיקה: א. פוסקים כרב. ב. פוסקים כשמואל. ג. פוסקים באיסורי כרב ובדיני כשמואל. ד. פוסקים מספק כשניהם לחומרא. ה. פוסקים מספק כשניהם לקולא. ו. פוסקים באיסורי כשמואל ובדיני כרב.²⁴ בפוסקים מצינו ארבע שיטות פסיקה: אפשרויות א, ב, ג, ד.

הרא"ש על בבא קמא (פרק רביעי סימן ד) פוסק כרב גם בוסתות וגם בנגיחות. וכך הוא מנמק את דבריו:

ועיקר פלוגתייהו בוסתות והלכתא כרב באיסורין. ויש מן הגדולים שאומרים דכיון שלא נחלקו בנגיחות אלא שהספר מדקדק מחלוקת זה מתוך אותו מחלוקת שנחלקו בוסתות ובעיקר פלוגתייהו הלכתא כרב ה"נ הלכתא כרב וכן דעתי נוטה דמאיזה טעם עשו חכמי הגמרא כלל זה לפסוק הלכה כשמואל בדיני וכרב באיסורי בכל מקום. לפי שידעו ששמואל היה רגיל תמיד לפסוק דינין ולכך היה מדקדק בהן ויורד לעומקן ומשכיל על כל דבר אמת. וכן רב היה רגיל לדקדק בהוראת איסור והיתר לכך סמכו על הוראותיו לעניני איסור והיתר. וכיון שנחלקו בוסתות. ונגיחות ווסתות טעם אחד להם על כן סמכינן אדרב בתרוייהו. וכן אם נחלקו בנגיחות ולא בוסתות הוה סמכינן אדשמואל בתרוייהו.

כלומר, הרא"ש סובר ששורש המחלוקת הוא בדיני וסתות, והגמרא למדה את המחלוקת בענין נגיחות שור מהמחלוקת בנדה. כללי הפסיקה בין רב לשמואל נובעים מהגיון ברור -

²² כדברי הגמרא בבכורות מ"ט, ב: דקיימא לן דכל היכא דפליגי רב ושמואל - הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני.

²³ כך מציין הראב"ד (בעלי הנפש שער הוסתות עמי מ"ט - ט).

²⁴ זו כמובן אפשרות בלתי סבירה בעליל - שהרי היא מנוגדת באופן מוחלט לכללי הפסיקה.

שמואל היה רגיל לפסוק בדינין, ואילו רב היה רגיל לפסוק באיסורין, וממילא כל אחד היה בקי ומדקדק יותר בתחומו הוא. לפיכך כיון ששורש המחלוקת כאמור הוא באיסורין יש לפסוק כרב.

אמנם, הפלפולא חריפתא (שם אות ו), מציין ששיטת הרא"ש תמוהה, שהרי במסכת נדה פסק הרא"ש כשמואל ואף הטור הבין שהרא"ש פסק כשמואל (יורה דעה קפ"ט):

והרמב"ם פסק כשמואל וכ"כ הרמב"ן וכן הוא מסקנת א"א הרא"ש ז"ל.

אמנם מעיון בפסק הרא"ש בנדה (פרק ט סימן ג) קשה לדייק כמי פסק:

ר"ח פסק הלכה כרב משום דקיימא לן הלכה כרב באיסורי וכן פסק הראב"ד ז"ל. אבל הרמב"ם ז"ל פסק כשמואל משום דפריך לשמואל מברייתא דקתני אם ראתה יום עשרים ואחד בחודש זה ויום עשרים ושנים בחדש זה ויום עשרים ושלושה בחדש זה קבעה לה וסת ומשני הכא במאי עסקינן כגון שרגילה למיחזי ביום עשרים ושינתה ליום עשרים ואחד דיקא נמי דשבקינן ליום עשרים ונקט ליום עשרים ואחד אלמא דייקא ברייתא כוותיה דשמואל וכן מסתבר להרמב"ן ז"ל:

הבית יוסף (יורה דעה קפ"ט אות ז, י"ג ג) ד"ה 'כיצד קובעת' מבאר כיצד דייק הטור מדברי הרא"ש שפסק כשמואל:

ומ"ש רבינו שכן היא מסקנת הרא"ש. אינו מבואר בדבריו שהוא סובר כן אלא מדכתב אחר פסק רבינו חננאל והראב"ד אבל הרמב"ם פסק כשמואל משום דפריך לשמואל מברייתא וכו' וכן מסתבר להרמב"ן על כן יש לדון ולומר דמדהביא דבריהם לבסוף משמע דהכי סבירא ליה.

כלומר, מכך שסיים בדעה הפוסקת כשמואל כנראה שכך פסק. א"כ בבבא קמא פסק הרא"ש כרב ואילו בנדה פסק כשמואל. הט"ז (קפ"ט ס"ק ט) מעלה סתירה זו ונשאר בצ"ע.

הרמב"ם פוסק כשמואל גם בדיני וגם באיסורי.

כך כתב בהלכות נזקי ממון ו, י"א:

נגח בחמשה עשר לחודש זה ובששה עשר לחודש שני ובשבעה עשר לחודש שלישי, אינו מועד עד שישלש בדילוג.

ובהלכות אסורי ביאה ח, ו:

ראתה יום ט"ו בחדש זה ויום ט"ז בחדש של אחריו ויום י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח בחדש של אחריו הרי קבעה לה וסת לדילוג.

וכן פסק הרמב"ן (הלכות נדה פרק ה הלכה י"ב):

ראתה ביום ט"ו בחדש זה וביום ט"ז בחדש של אחריו וביום י"ז בחדש של אחריו ויום י"ח בחדש האחר, קבעה לה וסת לדילוג הראיה שהרי דילגה

ג' חדשים, ויום י"ט בחדש שלאחריו הוא יום וסתה ויום כ' מן החדש הבא
וכן מדלגת לעולם.

הרמב"ן פסק כשמואל באיסורי, אע"פ שבדרך כלל פוסקים כרב באיסורי וא"כ כל שכן
שפסק כמותו בדיני, ע"פ כללי הפסיקה במחלוקת בין רב ושמואל. יתכן שהוא סובר שעיקר
המחלוקת בדיני, וממילא פוסקים כשמואל גם באיסורי במקרה זה.

הרז"ה בסלע המחלוקת שער תקון הוסתות סע' כג (עמ' קמח - קמט) פוסק כרב באיסורי
וכשמואל בדיני. הרז"ה לא חושש לסתירה כיון שלדעתו זו אינה סתירה ודאית. הוא
ומוסיף ואומר:

וכ"ש דבהדיא אפסיקא לן הלכתא כרב באיסורי וכשמואל בדיני, וכל היכא
דאפסיקא הילכתא לית לן בה אלא מאי דאמור רבנן, ואע"ג דפליגי הלכתא
אהדדי לא חיישינן מידי...

הראב"ד מסתפק בפסיקת ההלכה וזו לשונו (בעלי הנפש שער הוסתות עמ' מ"ט):

איכא מ"ד הלכתא כוותיה דרב, דקי"ל דרב ושמואל הלכתא כרב באיסורי...
ואנן לא ס"ל הכי, דכיון דתלינן להעדאה דשור המועד בקביעת ווסתות
ואמרינן בבבא קמא נגח... פלוגתא דרב ושמואל וכו' וקי"ל הלכתא כשמואל
בדיני. הלכך מספקא לן הא מילתא ובנגיחות עבדינן כשמואל לקולא לנתבע,
דאי לא נגח בחדש רביעי כי מטי חדש חמישי אפילו נגח ביי"ט תו לא משלם
כלל נזק שלם דאכתי לא אייעד תלתא זמני בדילוג כשמואל ... וגבי ראיות
נמי נקטינן חומרי דרב וחומרי דשמואל, חומרי דרב דחוששת ליום י"ח
ובעינן עקירה תלתא זימני, וחומרי דשמואל שחוששת ברביעי ליי"ז, דאלו
לרב אינה חוששת אלא ליי"ח.

כלומר, לשיטת הראב"ד פוסקים מספק לחומרא כרב וכשמואל גם בנוזיקין וגם בנדה.

בנוזיקין - מחמירים על הניזק²⁵ כשמואל.

בנדה - מחמירים כרב: אשה שראתה ט"ו ט"ז י"ז חוששת ליי"ח בחודש הבא שמא קבעה
לה וסת לאחר שלוש פעמים. וכן בשביל עקירת הוסת צריכה לקבוע וסת חדש שלוש פעמים
כדין עקירת וסת קבוע.

מחמירים כשמואל: אשה שראתה ט"ו ט"ז י"ז חוששת ליי"ז בחודש הרביעי, שמא עוד לא
קבעה לה וסת, ולפיכך חוששת לאותו היום בחודש שראתה בו בפעם האחרונה.

²⁵ כנראה מדין המוציא מחברו עליו הראיה. הרשב"א בריש בבא קמא (ב, ב ד"ה 'אבל במחברת') דן
בשאלה האם שייך חומרא וקולא בדיני ממונות ובנוזיקין בפרט, הרי יש שני צדדים וכל קולא לאחד היא
חומרא לשני, ולכאורה פוסק שמחמירים על המזיק. הברכת שמואל (בבא קמא סימן ב') סובר שבגדרי
חובת השמירה יש להחמיר על המזיק ואילו בתשלומין להקל עליו.

השו"ע (יורה דעה קפ"ט, ז) פסק כך :

כיצד קובעת בימי החדש בדילוג, כגון שראתה בט"ו בניסן וט"ז באייר וי"ז בסיון, לא קבעה וסת עד שתראה ביי"ח בתמוז, שאין ראה ראשונה מצטרפת, כיון שאין ההפלגות שוות. ומיהו אם היה לה וסת קודם שהתחילה, ואח"כ שינתה וראתה בדילוג ג' פעמים, קבעה וסת בדילוג. לפי שאף הראשונה בדילוג ראתה אותה, שדילגה מוסת הקבוע לה. וי"א שאע"פ שלא ראתה אלא בט"ו בניסן וי"ו באייר וי"ז בסיון, קבעה וסת וחוששת ליי"ח בתמוז וי"ט באב, וכן לעולם. ויש לחוש לדבריהם ולהחמיר.

משמע מדבריו שמעיקר הדין פסק כשמואל, שהרי סתם וי"א הלכה כסתם. אולם מספק יש להחמיר גם כרב וגם כשמואל, כשיטת הראב"ד דלעיל, וכך פירשו נושאי כליו של השו"ע. **הש"ך והט"ז** מצטטים את הב"ח (יורה דעה קפ"ט ס"ק ט ד"ה 'כיצד קובעת') הסובר שקי"ל כשניהם להחמיר. וזו לשון הש"ך (יורה דעה קפ"ט סעיף י"ט) :

ויש לחוש לדבריהם ולהחמיר - כתב הב"ח דהיינו לחוש לחומרא זה וזה והלכך חוששת לוסת דהפלגה שקבעי בב"פ ואמרינן דלא קבעה עדיין וסת הדילוג וכסברא הראשונה וכדלקמן ע"כ ור"ל דחוששת ליי"ז בתמוז משום וסת הפלגות ולי"ח בו משום וסת הדילוג ואם נקבע בג' ראיות אינו נעקר אלא בג"פ וכדין וסת קבוע וכ"כ הראב"ד בספר בעלי נפש סוף דף נ"ז וגבי ראיות נקטי חומרא דרב וחומרא דשמואל וחוששת ברביעי ליי"ז דאלו לדעת רב אינה חוששת אלא ליי"ח ע"כ.